

1. Naistevastase vägivalla olemus, levik ja mõju

Peatüki esimeses osas annan ülevaate naistevastase vägivalla olemusest, ulatusest ja mõjust, et mõista selle olulisust inimõigustega seotud aruteludes ja raamistikes.

1.1. Naistevastase vägivalla määratlemine

„Keel on oluline ressurss. Kui termin on vastu võetud, piirab see ideede edastamist teistele; tegelikult piirab see isegi ideede genereerimist.“[1](#)

Viimaste aastakümnete jooksul on naistevastasele vägivallale osutatud suurema tähelepanuga kaasnenud ka arutelud sellest, kuidas tuleks naistevastast vägivalda ja perevägivalda määratleda või millist terminoloogiat kasutada seda liiki vägivallale viitamisel. Teadlased ja poliitikakujundajad on kasutanud järgmisi termineid: *naistevastane vägivald*, *soopõhine/sooline vägivald*, *meeste vägivald naiste vastu*, *naiste väärkohtlemine*, *perevägivald* ja *lähisuhtevägivald*. Kõigil neil mõistetel on veidi erinevad seosed ja kultuuriline kontekst.

Probleemi määratlus ja terminid on otsustava tähtsusega, sest neil võib olla suur mõju uurimismeetoditele, õigusloomele, poliitikale ja teenuste osutamisele.[2](#) Samuti tuleb tunnistada, et „mõisted on keerulised, vaidlustatud ja neid ei saa muutmata kujul kõigile naistele üldiselt kohandada“.[3](#) Oluline lähtepunkt on see, et naistevastane vägivald on vägivald naiste vastu, sest nad on naised. *Sooline/soopõhine vägivald* ja *naistevastane vägivald* on terminid, mida kasutatakse sageli vaheldumisi, sest enamjaolt on naistevastasel vägivallal soolised põhjused, seda panevad toime enamasti mehed, ning sooline vägivald mõjutab naisi ebaproportsionaalselt.[4](#) Naistevastase vägivalla ulatus, dünaamika ja mõju viitab süstemaatilisele soopõhisele mustrile, selgitan seda edaspidi.

ÜRO naistevastase vägivalla kaotamist käsitlevas deklaratsioonis (1993) esitati esimene rahvusvaheline naistevastase vägivalla määratlus:

„naistevastane vägivald“ on igasugune soopõhine vägivald, mis põhjustab või tõenäoliselt põhjustab naistele füüsilist, seksuaalset või psühholoogilist kahju või

kannatusi, sealhulgas selliste tegudega ähvardamine, sundimine, või omavoliline vabaduse võtmine, olenemata sellest, kas see toimub avalikus või eraelus.”⁵

Hilisemates õigustekstides on näiteid selle kohta, kuidas termineid *naistevastane vägivald* ja *sooline vägivald* kombineeritakse. Euroopa Nõukogus 2011. aastal vastu võetud naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioonis⁶ (edaspidi Istanbuli konventsioon) on kasutatud näiteks mõistet *sooline vägivald naiste vastu*, mille määratlus on järgmine (art 3 punkt d): „*Sooline vägivald naiste vastu* – vägivald, mis on suunatud naise vastu põhjusel, et tegemist on naisega, või mis mõjutab naisi ebaproportsionaalselt.“

Sooline vägivald on isikuvastane vägivald tema soo tõttu. See, mida hõlmab sooline vägivald, sõltub sellest, kuidas *sugu* on määratletud. Istanbuli konventsioonis esitatud soo määratlus põhineb kahel bioloogilisel sool, meestel ja naistel, kuid viitab sotsiaalse soo mõistele (art 3 punkt c): „*Sugupool* – sotsiaalselt konstrueeritud rollid, käitumine, tegevused või omadused, mida antud ühiskond naistele ja meestele sobivaks peab.“

Nagu selles alapunktis selgitan, on struktuurne ebavõrdsus naiste ja meeste vahel keskne kontekst, milles esineb soolist vägivalda. Naistevastasele vägivallale viidatakse sageli kui kõige äärmuslikumale soolise ebavõrdsuse ilmingule ühiskonnas, ja sooline ebavõrdsus on nii naistevastase vägivalla põhjus kui ka tagajärg.⁷ Samas on sugu enam kui lihtsalt mees või naine olemine. Lesbid, geid, biseksuaalid, trans- ja intersoolised ning *queer*-identiteedega inimesed (LGBTIQ) on samuti vägivalla sihtmärgid, mis põhineb nende tegelikul või tajutaval seksuaalsel sättumusel ja/või soolisel identiteedil.⁸ Tunnistades soolise vägivalla laiemat ulatust, keskendun peatükis siiski konkreetset naistevastasele soolisele vägivallale ning seega kasutan peamiselt terminit *naistevastane vägivald*. Tähelepanu keskmes on eelkõige meeste vägivald naiste⁹ vastu. Kuigi juttu tuleb peamiselt täiskasvanud naiste vastasest vägivallast, hõlmab termin *naistevastane vägivald* ka alla 18-aastaste tütarlaste vastu suunatud vägivalda.

Selles peatükis on kasutatud sageli ka termineid *perevägivald* ja *lähisuhtevägivald*, mille aluseks on Istanbuli konventsiooni artikli 3 punkt b:

„*Perevägivald* – igasugused füüsilise, seksuaalse ja psühholoogilise vägivalla aktid, mis leiavad aset perekonnas või koduseine vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallatseja elab või on

elanud koos ohvriga samas elukohas.“

Lähisuhtevägivald on osa perevägivalla laiemast mõistest ja viitab partnerite või endiste partnerite toime pandud vägivallale, mis on üks naistevastase vägivalla kõige rohkem levinud vorme.

1.2. Naistevastase vägivalla levik

Naistevastase vägivalla suur levimus kogu maailmas, EL-is ja Eestis näitab, et see on osa ühiskonna struktuurist ja seda saab mõista üksnes ühiskonna kontekstis.

Maaailma Terviseorganisatsiooni (World Health Organization – WHO) andmetel on 30% kogu maailma naistest kannatanud oma partneri füüsilise ja/või seksuaalse vägivalla all või kogenud seksuaalvägivalda inimese poolt, kes ei ole partner. 38% tapetud naistest on langenud oma lähisuhtepartneri vägivalla ohvriks.[10](#)

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) tehtud naistevastase vägivalla uuring näitas, et kolmandik (33%) EL-i naistest ja sama suur osa Eesti naistest on alates 15. eluaastast kogenud füüsilist ja/või seksuaalset vägivalda. 22% kõigist lähisuhtes olnud naistest EL-is on kogenud füüsilist ja/või seksuaalset vägivalda ning 43% naistest psühholoogilist vägivalda. Eestis on need näitajad vastavalt 20% ja 50%. Üle poole naistest (55%) EL-is ja Eestis (53%) on kogenud seksuaalset ahistamist.[11](#)

Asjatundjad on üldiselt seisukohal, et naistevastase vägivalla levimust ja järelikut ka selle mõju on alahinnatud, kuna sotsiaalse häbimärgistamise ja hirmu tõttu paljudest juhtumitest ei teatata (sh läbilõikeuuringutes).[12](#) Näiteks selgus Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuringust, et ainult 14% naistest teatas politseile oma kõige raskemast lähisuhtevägivalla juhtumist.[13](#)

1.3. Naistevastase vägivalla vormid ja spetsiifika

Naistevastast vägivalda esineb paljudes vormides ning seda pannakse toime varjatult ja avalikult, samuti internetis. 1987. aastal sõnastas Liz Kelly *naistevastase vägivalla kontiinum*i mõiste, rõhutades, et vägivalla eri vormid (nt füüsiline ja seksuaalne) on omavahel seotud ja neid ei ole alati võimalik üksteisest eristada.[14](#) *Kontiinum*i mõiste viitab ka sellele, et sooline vägivald ei ole harukordne vägivallajuhtum, vaid miljonite naiste igapäevaelu osa. Naistevastase vägivalla (nt füüsiline, seksuaalne, psühholoogiline või majanduslik vägivald, ahistamine, jälitamine, sundiv kontroll või tapmine, mida panevad toime lähisuhtepartnerid, kolleegid, võõrad) eesmärk on saavutada naiste üle võim ja kontroll.[15](#) Need kõik on

vägivalla vormid, mida kasutatakse naiste elu, staatuse, liikumis- jm võimaluste piiramiseks ning meeste eelisõiguse ja õiguste edendamiseks. Naistevastane vägivalla kontinuum piirab naiste *tegutsemisruumi* – see on samuti Kelly arendatud mõiste.[16](#)

Naistevastase vägivalla toimepanijad on tihti just naiste meessoost lähisuhtepartnerid.[17](#) Evan Starki lähisuhtevägivalla sundiva kontrolli (*coercive control*) mudel aitab mõista naistevastase lähisuhtevägivalla eripära ja selle seost inimõigustega.[18](#) Stark on kritiseerinud perevägivalla kontseptsioone, milles seatakse esikohale füüsiline vägivald. Stark väidab, et selle tulemusena vaadeldakse eraldiseisvaid ründeid, hinnates nende raskusastet vastavalt füüsilisele või psühholoogilisele kahjule.[19](#) Ta on seadnud selle käsituse (mis on kriminaalõiguslikus kontekstis valdav) kahtluse alla, osutades uurimistulemustele, mis näitavad, et lähisuhtevägivalda iseloomustavad „madala tasemega ründed“, mida sageli pannakse toime pika aja jooksul. Stark näitab, et politsei ebapiisav reageerimine mitmel sellisel juhul, kui naise oli tapnud tema partner, oli tingitud sellest, et ei pööratud piisavalt tähelepanu sellele, et naisohvrit koheldi nagu pantvangi, kuigi raskeid füüsilisi vigastusi ei tekitatud.[20](#) Starki mudeli kohaselt tähendab nn sunnitaktika jõu kasutamist või ähvardusi, mille eesmärk on sundida peale või tõrjuda konkreetset reaktsiooni, samas kui kontrollitaktikat kasutatakse selleks, et sundida ohvreid kaudselt kuuletuma, jättes nad ilma elutähtsatest ressurssidest ja toest, kasutades neid ära, dikteerides eelistatud valikuid ja juhtides mikrotasandil nende käitumist.[21](#) Stark on veenvalt väitnud, et hindamise ja sekkumise aluseks peaks olema just vägivalla muster, mitte ainult üks konkreetne juhtum. Nüüd on mitme riigi (sealhulgas Suurbritannias ja Iirimaa) õigusaktides määratletud konkreetne sundivat kontrolli puudutav süütegu.[22](#) Starki hinnangul on sundiva kontrolli lõpetamine ja soolise võrdõiguslikkuse kehtestamine omavahel tihedalt seotud.[23](#) Ta väidab, et peamine kahju, mida väärkohtlevad mehed tekitavad, on poliitiline, mitte füüsiline.[24](#) Stark rõhutab, et naiste käitumise kontrollimine kahjustab nende iseseisvust, vabadust ja turvatunnet, järeldades, et „sundiv kontroll on pigem vabaduse võtmise kuritegu kui vägivallakuritegu“. [25](#)

1.4. Vägivalla soopõhine dünaamika

Vägivalla sooline dünaamika ilmneb siis, kui vaadatakse, kes kelle vastu millist tüüpi vägivallategusid toime paneb, mis kontekstis või kohas ning milliseid tagajärgi see toob kaasa ohvritele, vägivallatsejatele ja ühiskonnale. Igasse vägivallajuhtumisse tuleks suhtuda tõsiselt ja kõigil ohvritel peaks olema juurdepääs asjakohasele abile.

Naistevastase vägivalla ennetamiseks ja vajalike meetmete tõhusamaks rakendamiseks on oluline mõista ja tunnistada selle vägivalla soopõhist olemust. Seda kinnitavad mitmete allikate andmed ning uuringute tulemused.

Seksuaalne vägivald on selgelt sooline: EL-is on rohkem kui üheksa kümnest vägistamise ohvrist ja rohkem kui kaheksa kümnest seksuaalvägivalla ohvrist naised ja tüdrukud, samas kui peaaegu kõik selliste kuritegude eest vangistatud on mehed (99%)[26](#) . Tüdrukud kogevad lapsena seksuaalvägivalda rohkem kui poisid. Näiteks Eesti 2020. aasta kuritegevuse statistika näitab, et registreeritud alaealistevastastes seksuaalkuritegudes olid 88% kannatanutest tüdrukud ja 12% poisid. 77% kuriteo toimepanijatest olid lapsele tuttavad inimesed (sealhulgas 46% olid pereliikmed, enamjaolt isad/kasuisad).[27](#)

Nii naiste- kui ka meestevastase füüsilise vägivalla toimepanija on kõige sagedamini mees või rühm mehi.[28](#) Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2021. aastal tehtud kuritegevuse, turvalisuse ja ohvrite õiguste uuring näitas, et meestevastase füüsilise vägivalla juhtumid leiavad kõige sagedamini aset avalikus ruumis (39% EL-is, 33% Eestis), näiteks tänaval, pargis või muudes avalikes kohtades, ja need paneb toime ohvrile tundmatu mees (39% EL-is, 36% Eestis), tuttav, sõber või naaber (30% EL-is, 42% Eestis). Naistevastase füüsilise vägivalla juhtumid leiavad aga kõige sagedamini aset kodus (37% EL-is, 64% Eestis) ja vägivallateod panevad toime pereliikmed või sugulased (30% EL-is, 58% Eestis).[29](#)

Naiste ja meeste vägivallakogemuste erinevusel on olulised tagajärjed ohvritele ja sellest sõltub ka õiguskaitse kättesaadavus. Avalikus ruumis toimunud vägivallajuhtumitel on tõenäoliselt ka pealtnägijaid. Lähisuhtevägivallal tihti tunnistajaid ei ole. Pealegi, kui vägivallatseja on pereliige või sugulane, võib olla vägivallast teatamine mitmel põhjusel (nt kättemaksuohu ja ohvri hirmu tõttu) keerulisem. Selle tulemusena on naised ja mehed vägivallaohvritena abi otsides, juhtumist politseile teatades või juhtumite kohtuliku läbivaatamise seisukohast erinevas olukorras.[30](#)

Sundiva kontrolli analüüsimine, mis jääb sageli väljapoole traditsioonilisi kriminaalkodeksi norme, on samuti oluline, et mõista lähisuhtevägivalla soolist olemust ja mõju.[31](#) Michael P. Johnsoni murranguline uurimus viitab suhetele, mida iseloomustab sundiva kontrolli ja raske vägivalla muster kui nn intiimne terror.[32](#) Ta on leidnud, et intiimse terrori ohvrid on peaaegu alati naised ja toimepanijad on peaaegu alati mehed. Jätkuval sundival ja kontrollival käitumisel on ohvritele

raskemad pikaajalised füüsilised ja psühholoogilised tagajärjed kui olukorravägivallal (konkreetsed vägivallajuhtumid).[33](#)

Tuleb veel märkida, et nagu Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuring näitas, muudavad naised (rohkem kui mehed) vägivallahirmu tõttu oma igapäevast käitumist. Naised väldivad kohti ja olukordi, sest pelgavad rünnet või ahistamist, mis vähendab nende võimalusi avalikus elus osaleda. Peaaegu kaks kolmandikku naistest (64% EL-is, 63% Eestis) väldib kohti, kus ei ole teisi inimesi, kartes, et neid rünnatakse või ahistatakse. Võrdluseks võib mainida, et sedasama teeb kolmandik meestest (36% EL-is, 32% Eestis). Peaaegu pooled naistest (41% EL-is, 47% Eestis) hoiduvad vähemalt mõnikord teise inimesega kahekesi jäämast, sest pelgavad rünnet või ahistamist. Samamoodi käitub veidi rohkem kui veerand meestest (28% EL-is, 27% Eestis).

Kokkuvõttes kogevad naised jõhkramat ja süstemaatilisemat vägivalda kui mehed, sellel vägivallal on raskemad tagajärjed tervisele ja sageli on toimepanijad nende meespartnerid. Hirm vägivalla ees mõjutab naiste igapäevaelu rohkem kui meeste oma. Seksism soodustab meeste vägivallatsemist, õigustades meeste kuritarvitavat käitumist intiimsuhetes naistega ning seades takistusi naissoost kannatanute uskumisele ja toetamisele.[34](#)

1.5. Struktuurne sooline ebavõrdsus ja soolised stereotüübid kui naistevastase vägivalla alus

„On üks universaalne tõde, mis kehtib kõikides riikides, kultuurides ja kogukondades: naistevastane vägivald ei ole kunagi vastuvõetav, kunagi vabandatav ega talutav.“

ÜRO

peasekretär Ban Ki-moon[35](#)

WHO on analüüsinud naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohu suurendamise tegureid. Tõstan neist esile järgmised: kogukonna normid, mille kohaselt on meestel kõrgem staatus kui naistel, naistel on kehv juurdepääs palgatööle ja ühiskonnas valitseb sooline ebavõrdsus.[36](#) Nende tulemuste põhjal võib näha selgeid seoseid soolise ebavõrdsuse, soostereotüüpide ja naistevastase vägivalla vahel.

Soolised stereotüübid ning sotsiaalsed normid naistele ja meestele nn sobivate rollide kohta väljendavad ja tugevdavad struktuurset soolist ebavõrdsust. Näiteks

üks stereotüüp, mis aitab luua sotsiaalseid tingimusi, milles naistevastane vägivald on levinud, on arusaamine mehelikkusest, mis on seotud näiteks füüsilise tugevusega, *macho*-liku käitumisega ja otsustaja rolliga.³⁷ Traditsioonilised naiselikkuse ideaalid, näiteks hoolitseja ja kodulooja roll, võivad samuti aidata soodustada naistevastast vägivalda.³⁸ Ühiskondlikud normid mõjutavad kuriteo toimepanijate ja kõrvalseisjate käitumist ning seda, kas ohvreid usutakse, kas nad saavad piisavalt toetust ja kas neil on juurdepääs õigusemõistmisele.³⁹ Kuriteo toimepanijad ei pruugi pidada naistevastast vägivalda või perevägivalda moraalselt taunitavaks ning kõrvalseisjad ei pruugi aru saada, et sellesse on sobiv või vajalik sekkuda.⁴⁰

Avaliku arvamuse uuringud näitavad, et naiste vastu suunatud vägivalla vormide määratluse ja tagajärgede kohta on levinud väärarusaamad ja müüdid ning et vägivallas süüdistatakse tihti ohvreid endid. 2016. aasta Eurobaromeetri soolise vägivalla teemalises uuringus ütles 27% vastanutest EL-is (26% Eestis), et ilma nõusolekuta seksuaalvahekord võib olla õigustatud vähemalt ühes uuringus pakutud olukorras.⁴¹ Tegelikult on ilma nõusolekuta seksuaalvahekord vägistamine ja sellele ei ole mingit õigustust.

Peaaegu üks kuuest vastanust (15% EL-is, 14% Eestis) leidis, et perevägivald on eraasi, millega tuleks tegeleda pere sees. Arvestades, et EL-is on peaaegu veerand naistest kogenud lähisuhtes füüsilist ja/või seksuaalset vägivalda ning ligi pooled naistest psühholoogilist vägivalda,⁴² on perevägivald ilmselgelt ühiskondlik probleem, mis vajab ühiskondlikku reageerimist. Peale selle väljendas rohkem kui iga viies vastaja (22%) EL-is ja peaaegu kolmandik vastajatest Eestis (31%) ohvreid süüdistavaid arvamusi, nõustudes väitega, et naised mõtlevad väärkohtlemis- või vägistamisjuhtumeid sageli välja või paisutavad need üle. Eestis leidis 38% vastanutest, et naistevastane vägivald on sageli ohvri provotseeritud. EL-is tervikuna oli selliste arvamuste osakaal küll märkimisväärne, aga tunduvalt madalam (17%).⁴³ Vägivald ei ole kunagi ohvri süü – vastutus lasub alati ja ainult vägivallatsejal.⁴⁴ Tegelikult ümbritseb naistevastast vägivalda nn vaikuse kultuur: kolmandik Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2014. aasta uuringus osalenud naisohvritest ei rääkinud kellelegi oma kõige raskemast füüsilise või seksuaalse vägivalla juhtumist.⁴⁵

1.6. Naistevastane vägivald intersektsionaalsuse perspektiivist

„Ristumised mõjutavad perevägivalda tähendust ja olemust, seda, kuidas perevägivalda kogetakse ja kuidas teised sellele reageerivad, kuidas ilmnevad isiklikud ja sotsiaalsed tagajärjed ning kuidas ja kas on võimalik põgeneda ja saavutada turvalisus.“[46](#)

Intersektsionaalsus on mõiste, mida kasutatakse ühiskondlike võimuasümmeetriate vahelise koosmõju kirjeldamiseks, mis põhinevad sellistel kategooriatel nagu sugu, seksuaalsed eelistused, rass, klass, vanus, puue jne. Kimberlé Crenshaw kasutas seda terminit esimest korda 1989. aastal, kuigi eri diskrimineerimisvormide ristumiste üle toimusid arutelud ammu enne seda.[47](#) Ravi K. Thiara on selgitanud: „Naiste asend rõhumise ja läbipõimunud diskrimineerimise ristumissüsteemides määrab ära nende kogemused vägivallaga, ühiskondliku arusaama ohvrist ning naiste juurdepääsu abile, kaitsele ja õigusemõistmisele.“[48](#) Haavatavas olukorras naised – näiteks puuetega naised, vanemad naised, tumedama nahaga naised, naissoost sissereändajad ja varjupaigataotlejad – puutuvad vägivallaga kokku veelgi rohkem. Näiteks füüsilise või seksuaalse lähisuhtevägivallaga kokkupuutumine on puuetega ja puueteta naiste puhul erinev (34% vs. 19%), nii nagu ka mitteheteroseksuaalsete ja heteroseksuaalsete naiste puhul (48% vs. 21%) ning mittekodanikest ja kodanikest naiste puhul (27% vs. 22%).[49](#)

Sirma Bilge on täheldanud, et intersektsionaalsusega seotud töö keskendub üha enam valdkonnaülese instrumendi väljatöötamisele, mille abil saaks muuta diskrimineerimisvastase võitluse meetodeid.[50](#) Siin on probleem selles, et seadus toimib tähenduse ühtlustamise suunas: seadus põhineb eeldusel, et kõik ühte rühma kuuluvad inimesed on sarnased.[51](#) Valdkonnaülese käsitlusviisi puhul tuleks aga õigusaktid ja poliitika sõnastada nõnda, et need vastaksid eri identiteetidele ja ebasoodsas olukorras olevate ühiskonnarühmade kogemustele. Üksteisega seotud võrdõiguslikkuse harude käsitlemata jätmine toob tõenäoliselt kaasa ebatõhusa poliitika ja teenuste osutamise.

1.7. Naistevastase vägivalla mõju

Naistevastasel vägivallal on sotsiaalne, majanduslik ja tervishoidu puudutav mõju mitte ainult naistele, vaid ka nende lastele ja perekondadele ning ühiskonnale kui tervikule. Füüsiline, seksuaalne ja psühholoogiline vägivald põhjustavad naistele raskeid lühi- ja pikaajalisi füüsilisi, vaimseid, seksuaal- ja reproduktiivtervise probleeme ning mõjutavad nende laste tervist ja heaolu.[52](#) Peale selle, et füüsilise vägivalla tagajärjel inimesed hukuvad ja saavad vigastada,[53](#) suurendab

lähisuhtevägivald vaimse tervise probleemide esinemissagedust: näiteks kogevad lähisuhtevägivalla all kannatavad naised peaaegu kaks korda suurema tõenäosusega depressiooni all.⁵⁴ Naiste puhul, kes kogevad lähisuhtevägivalda raseduse ajal, on 16% suurem tõenäosus, et nende rasedus katkeb, ja 41% suurem tõenäosus enneaegseks sünnituseks.⁵⁵ Perevägivalla all kannatavatel lastel on suurem oht langeda ise kuritarvitamise ohvriks ning vägivald kahjustab kumulatiivselt nende füüsilist, emotsionaalset ja sotsiaalset arengut.⁵⁶

Asjaolu, et naistevastane vägivald on inimõiguste rikkumine, on iseenesest piisav põhjus hukkamõistu avaldamiseks ja meetmete võtmiseks. Naistevastase vägivalla ennetamine ja sellele reageerimine peaks olema valitsuse ja erasektori esmatähtis ülesanne. Siin on lisaargumendiks seda liiki vägivallaga seotud majanduskulude andmed. Kuigi kõige rohkem kannatavad selle vägivalla tagajärjel ohvrid, kannavad ka riik ja erasektor selle tõttu märkimisväärsed kulusid: riik peab osutama teenuseid ning erasektori tootlikkus väheneb.⁵⁷

Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi (European Institute for Gender Equality – EIGE) hinnangu kohaselt on iga-aastane soopõhise naistevastase vägivalla hind EL-is 290 miljardit eurot ja naistevastase lähisuhtevägivalla hind 152 miljardit eurot.⁵⁸ Kuigi hinnangulised kulud sõltuvad sellest, mida täpselt arvesse võetakse ja millised andmed on kättesaadavad, on selge, et ühiskond maksab naistevastase vägivalla eest kõrget hinda. Tähtis sõnum on see, et vägivalla ennetamise meetmed mitte ainult ei päästa elusid, vaid vähendavad ka hilisemaid (välditavaid) kulusid. Kui suurendada vägivallast tuleneva kahju ennetamiseks ja leevendamiseks eriteenustele ja meetmetele tehtavaid kulutusi, on tõenäoline, et vägivalla üldine ulatus ja mõju vähenevad.⁵⁹

- ¹Muehlenhard, C. L. et al. Definitions of Rape: Scientific and Political Implications. – Journal of Social Issues 1992/48 (1), lk 23.
- ²DeKeseredy, W. S., Schwartz, M. D. Theoretical and definitional issues in violence against women. – Renzetti, C. M., Edleeson, J. L., Kennedy Bergen, R. (toim.). Sourcebook on violence against women, 2. vlj. London: SAGE 2001.
- ³Thiara, R. K., Gill, A. K. Introduction. – Thiara, R. K., Gill A. K. (toim.). Violence Against Women in South Asian Communities: Issues for Policy and Practice. London: Jessica Kingsley Publishers 2010, lk 16.
- ⁴Nt Euroopa Nõukogu. What is gender-based violence? – <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/what-is-gender-based-violence> (03.10.2021).

- [5](#) ÜRO naistevastase vägivalla kaotamist käsitlev deklaratsioon, art 1; ÜRO Peaassamblee resolutsioon 48/104. 20.12.1993.
- [6](#) Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon (Nr 210) 2011.
- [7](#) Nt EIGE. Gender Equality Index 2017: Violence against women – the most brutal manifestation of gender inequality. EIGE 2017. – <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2017-violence-against-women> (03.10.2021).
- [8](#) Nt Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA). A long way to go for LGBTI equality. FRA 2020. – <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/eu-lgbti-survey-results> (22.11.2021); vt ka Russell, B. (toim.). Intimate Partner Violence and the LGBT+ Community: Understanding Power Dynamics. Switzerland: Springer 2020.
- [9](#) Kõik need, kes määratlevad end naisena, sealhulgas transnaised.
- [10](#) WHO. Violence Against Women Prevalence Estimates, 2018: global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non-partner sexual violence against women. Genf: WHO 2021. – <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256> (03.10.2021).
- [11](#) FRA. Violence against women: an EU-wide survey. Main results report. FRA 2014. – <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report> (03.10.2021). Eurostat koordineerib praegu riiklike statistikaametitega koostöös uut uuringut naistevastase soolise vägivalla ja muude isikutevahelise vägivallavormide kohta, mille tulemused peaksid kogu EL-i kohta selguma 2023. aastal.
- [12](#) Nt Basile K. C., Black M. C. Intimate Partner Violence Against Women. – Renzetti, C. M., Edleson, J. L., Kennedy Bergen, R. (toim). Sourcebook on Violence Against Women, 2. vlj. London: SAGE 2011.
- [13](#) FRA. Violence against women: an EU-wide survey. 2014.
- [14](#) Kelly, L. The Continuum of Sexual Violence. – Hanmer, J., Maynard, M. (toim). Women, Violence and Social Control. Explorations in Sociology (British Sociological Association Conference Volume series). London: Palgrave Macmillan 1987.
- [15](#) Nt McCarthy K. J., Mehta R., Haberland, N. A. Gender, power, and violence: A systematic review of measures and their association with male perpetration of IPV. PLoS ONE 2018/13(11).
- [16](#) Kelly, L. The wrong debate: Reflections on why force is not the key issue with respect to trafficking in women for sexual exploitation. – Feminist Review

2003/73.

- [17](#)WHO. Violence Against Women Prevalence Estimates. 2021.
- [18](#)Stark, E. Coercive control: the entrapment of women in personal life. Oxford: Oxford University Press 2007.
- [19](#)Stark, E. Coercive control. – Lombard, N., L. McMillan, L. (toim). Violence Against Women: Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation. London: Jessica Kingsley Publishers 2013.
- [20](#)Stark, E. Coercive control: the entrapment of women in personal life. 2007, lk 3.
- [21](#)Stark, E. Coercive control. 2013.
- [22](#)Suurbritannia Serious Crime Act 2015, part 5, section 76; liri Domestic Violence Act 2018, section 39; vt ka Crown Prosecution Service. Controlling or Coercive Behaviour in an Intimate or Family Relationship – Legal Guidance, Domestic Abuse. Crown Prosecution Service 2017. – <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/controlling-or-coercive-behaviour-intimate-or-family-relationship> (03.10.2021).
- [23](#) Stark, E. Coercive control. 2013.
- [24](#) Stark, E. Coercive control: the entrapment of women in personal life. 2007.
- [25](#)Stark, E. Coercive control: the entrapment of women in personal life. 2007, lk 13.
- [26](#)Eurostat. Violent sexual crimes recorded in the EU. Eurostat 2017. – <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20171123-1> (03.10.2021).
- [27](#)Kuritegevus Eestis 2020 – Seksuaalkuriteod. Justiitsministeerium. – <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/seksuaalkuriteod> (03.10.2021).
- [28](#)FRA. Crime, safety and victims' rights: Fundamental rights survey. Publications Office of the EU 2021. –<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/269ccbf2-7267-11eb-9ac9-01aa75ed71a1/language-en> (03.10.2021).
- [29](#)FRA. Crime, safety and victims' rights: Fundamental rights survey. 2021; vt ka Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi 2020. a üle-eestilist ohvrite uuring, mis andis sarnaseid andmeid. – <http://www.eau.ee/tegevusval/projekti-tutvustus> (03.10.2021).
- [30](#)FRA. Crime, safety and victims' rights: Fundamental rights survey. 2021.
- [31](#)Myhill, A. Measuring domestic violence: context is everything. – Journal of Gender-Based Violence 2017/1 (1).

- [32](#)Johnson, M. P. A Typology of Domestic Violence: Intimate Terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence. Boston: Northeastern University Press; vt ka Hester, M. Who does what to whom? Gender and domestic violence perpetrators in English police records. – European Journal of Criminology 2013/10 (5).
- [33](#)Nt Myhill, A. Measuring Coercive Control: What Can We Learn From National Population Surveys? – Violence Against Women 2015/21 (3).
- [34](#)Women's Aid, Hester, M., Walker, S.-J., Williamson, E. Gendered experiences of justice and domestic abuse: Evidence for policy and practice. Bristol: Women's Aid 2021. – <https://www.womensaid.org.uk/wp-content/uploads/2021/07/FINAL-Gendered-experiences-WA-UoB-July-2021.pdf> (03.10.2021).
- [35](#)ÜRO pressiteade. Secretary-General says violence against women never acceptable, never excusable, never tolerable, as he launches global campaign on issue. New York: ÜRO 25.02.2008. – <http://www.un.org/press/en/2008/sgsm11437.doc.htm> (03.10.2021).
- [36](#)WHO. Violence against women – Key facts. 2021. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (22.11.2021).
- [37](#)Jakupcak, M., Lisak, D., Roemer, L. The role of masculine ideology and masculine gender role stress in men's perpetration of relationship violence. – Psychology of Men & Masculinity 2002/3 (2).
- [38](#)Euroopa Nõukogu. What causes gender-based violence? – <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/what-causes-gender-based-violence> (23.11.2021); L. Kelly & N. Westmarland, 'It's a work in progress': men's accounts of gender and change in their use of coercive control. – Journal of Gender-Based Violence 2019/3 (3).
- [39](#)Bohner, G., Eyssel, F., Siebler, F., Viki, G. T. Rape myth acceptance: Cognitive, affective, and behavioural effects of beliefs that blame the victim and exonerate the perpetrator. – Horvath, M., Brown, J. (toim.). Rape: Challengeing contemporary thinking. Cullompton: Willan 2009.
- [40](#)De Almeida, R. R. V., Sousa Lourenco, J., Dessart, F., Ciriolo, E. Insights from behavioural Sciences to prevent and combat violence against women: Literature review. JRC Science for Policy Report. Luxembourg: Publications Office of the EU 2016. –<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC103975> (03.10.2021).

- [41](#)Vastajad ütlesid seda kõige tõenäolisemalt järgmiste olukordade kohta: on joobes või narkootikumide mõju all (EL-is 12%); lähivad kellegagi vabatahtlikult koju (EL-is 11%); kannavad silmatorkavaid, provokatiivseid või seksuaalseid rõivaid või ei ütle selgelt, et nad ei taha või ei võitle füüsiliselt vastu (EL-is mõlemad 10%). TNS opinion & social. Special Eurobarometer 449: Gender-based Violence. Euroopa Komisjon 2016.
-<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2115> (03.10.2021).
- [42](#)FRA. Violence against women: an EU-wide survey. 2014.
- [43](#)TNS opinion & social. Special Eurobarometer 449: Gender-based Violence. 2016.
- [44](#)Vt Women's Aid ülevaadet levinud müütidest perevägivalda kohta. - <https://www.womensaid.org.uk/information-support/what-is-domestic-abuse/myths/> (03.10.2021).
- [45](#)FRA. Violence against women: an EU-wide survey. 2014.
- [46](#)Bograd, M. Strengthening Domestic Violence Theories: Intersections of Race, Class, Sexual Orientation, and Gender. – Journal of Marital and Family Therapy 1999/25 (3), lk 276.
- [47](#)Thiara, R. K., Gill A. K. (toim). Violence Against Women in South Asian Communities: Issues for Policy and Practice. 2010.
- [48](#)Thiara, R. K. Hard, feisty women – Coping on your own: African-Caribbean women and domestic violence. – Thiara, R. K., Condon, S. A., Schröttle, M. (toim). Violence against women and ethnicity: commonalities and differences across Europe. Berliin: Barbara Budrich Publishers 2011, lk 239; vt ka Sosa, L. Intersectionality in the Human Rights Legal Framework on Violence against Women At the Centre or the Margins? Cambridge: Cambridge University Press 2017.
- [49](#)FRA. Violence against women: an EU-wide survey. 2014; vt ka Voolma, H. „I Must Be Silent Because of Residency“: Barriers to Escaping Domestic Violence in the Context of Insecure Immigration Status in England and Sweden. – Violence Against Women 2018/24 (15).
- [50](#)Bilge, S. Recent Feminist Outlooks on Intersectionality. Diogenes 2010/57 (1), lk 59.
- [51](#)Uccellari, P. Multiple Discrimination: How Law Can Reflect Reality. – The Equal Rights Review 2008/1.
- [52](#)WHO. Global and regional estimates of violence against women: Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. Genf: WHO 2013. -<https://www.who.int/publications/i/item/9789241564625>

(03.10.2021).

- [53](#)Füüsilised vigastused on sagedased perevägivalda kogenud naistel. Sellest on teatanud 42% naisohvritest. 38% kõigist naiste mõrvadest panevad toime nende lähedased partnerid. WHO. Global and regional estimates of violence against women. 2013.
- [54](#)WHO. Global and regional estimates of violence against women. 2013.
- [55](#)WHO. Violence against women – Key facts. 2021.
- [56](#)UNICEF. Behind Closed Doors: The Impact of Domestic Violence on Children. New York: UNICEF 2006.
–https://programainfancia.uam.mx/piingles/avisos/svith_report.pdf
(24.11.2021).
- [57](#)CARE International. Counting the Cost: The Price Society Pays for Violence Against Women. Genf: CARE International 2018. – https://www.care-international.org/files/files/Counting_the_costofViolence.pdf (03.10.2021).
- [58](#)EIGE. The costs of gender-based violence in the European Union. Vilnius: EIGE 2021. – <https://eige.europa.eu/publications/costs-gender-based-violence-european-union> (03.10.2021). Eesti teadlased kasutasid EIGE metoodikat, et teha uuring perevägivalla (naiste, meeste ja laste vastu) maksumuse kohta Eestis 2016. aastal. See ulatus 116,5 miljoni euronii aastas; Pettai, I., Tiit, E-M., Ruubel, L., Rist, J., Laidmäe, V.-I. Perevägivalla hind Eestis. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2016. – https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Sotsiaal/Norra/vagivalla_hind.pdf (03.10.2021).
- [59](#)CARE International.